

3. Kerndoelen uitstroomprofiel Arbeidsmarkt

Leergebiedspecifieke kerndoelen uitstroomprofiel Arbeidsmarkt

1. Nederlandse taal en communicatie

Karakteristiek

Onderwijs in de Nederlandse taal heeft tot doel de taalvaardigheid van leerlingen te vergroten. Beheersing van de taal maakt het leerlingen mogelijk om deel te nemen aan de verschillende aspecten van het maatschappelijk leven, nu en in de toekomst, en is daarnaast onontbeerlijk bij het verwerven van inhoud en vaardigheden in alle leergebieden en voor toekomstige arbeidssituaties. Onderwijs in de Nederlandse taal is daarom van grote betekenis.

De kern van het leergebied bestaat uit het leren communiceren met behulp van de Nederlandse taal. Vaak gaat het om mengvormen van mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid, zoals een mondelinge presentatie die wordt ondersteund door beeldmateriaal. Taalverwerving en taalonderwijs verlopen concentrisch: dezelfde soort inhoud komt in toenemende complexiteit en in toenemende mate van beheersing aan de orde.

Het onderwijs in de Nederlandse taal in het arbeidsmarktgerichte uitstroomprofiel van het vso is gebaseerd op hetgeen de leerling in het (speciaal) basisonderwijs heeft bereikt, sluit aan bij het beheersingsniveau en de leefwereld van de leerling en breidt deze uit. Leerlingen worden uitgedaagd tot taalactiviteiten en ontwikkelen een positieve houding ten opzichte van verschillende vormen van taalgebruik. Zij leren teksten te gebruiken in alledaagse en werkgerelateerde contexten, maar ook om te communiceren in deze situaties, zoals bijvoorbeeld het aanvragen van zelfstandige woonruimte of het uitvoeren van instructies in een arbeidssituatie.

Omgaan met de computer als bron van informatie, als hulpmiddel en als communicatiemiddel is onlosmakelijk verbonden met taal. Een ander wezenlijk onderdeel van het taalonderwijs vormen de strategische vaardigheden zoals bijvoorbeeld het gebruik van strategieën voor woordenschatverwerving en reflecteren op eigen taalgebruik. Ook door het leren toepassen van conventies in het mondeling en schriftelijk taalgebruik breiden leerlingen hun taalgereedschap en hun repertoire uit.

De kerndoelen vso-uitstroomprofiel Arbeidsmarkt worden weergegeven in overeenstemming met de domeinen van het Referentiekader taal. Eerst de kerndoelen mondelinge vaardigheden met de subdomeinen luisteren, gesprekken en spreken. Daarna de kerndoelen lezen, met de subdomeinen zakelijke teksten en verhalende en fictionele teksten. Vervolgens het domein schrijven waaraan ook taalverzorging is gekoppeld. De strategische vaardigheden zijn als laatste opgenomen. Alhoewel de kerndoelen in het algemeen geen niveaubepaling behelzen, zijn de kerndoelen voor het leergebied Nederlandse taal en communicatie zodanig gesteld, dat zij een uitwerking naar het referentieniveau 1 F/1 S ondersteunen.

Algemeen geldt: er is géén verplichting voor leerlingen om een bepaald niveau te behalen. Wel moeten scholen op een betrouwbare manier kunnen aangegeven, hoever een leerling is gekomen op weg naar het voor hem relevante streefniveau.

Bij leerlingen met visuele en auditieve beperkingen, met stoornissen in het autistisch spectrum en met zwaardere cognitieve beperkingen kan sprake zijn van een vertraagde of andere taalontwikkeling. Het is van belang dat scholen de kerndoelen voor hen op een aangepaste manier uitwerken. Compensatie voor de beperking of dispensatie en vervanging van een bepaald kerndoel kan daarbij horen. Ook moeten zij gebruik kunnen maken van hulpmiddelen, zoals vergroting van tekst, brailleleesregel voor de computer, spraakuitvoer, gesproken boeken voor leerlingen met een visuele beperking.

Voor leerlingen met een auditieve beperking kunnen scholen de kerndoelen in het domein mondelinge taal aangepast uitwerken, dan wel streven naar compensatie in andere domeinen, waardoor ook deze doelgroep herkenbaar aan de doelen kan werken. Voor leerlingen die primair communiceren in Nederlandse Gebaren Taal zijn géén aparte kerndoelen opgenomen. In aansluiting op de SO-kerndoelen NGT en de landelijke afstemming op het gebied van Nederlandse Gebarentaal (NGT) ontwikkelen de scholen voor de betreffende dove leerlingen een onderwijsaanbod.

Leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum verwerken informatie anders, en dit kan gevolgen hebben voor hun communicatie en taalgebruik. Zij hebben onder andere behoefte aan concreet en expliciet taalgebruik en kunnen moeite hebben met beeldend of figuurlijk taalgebruik. Hun inlevingsvermogen kan beperkt zijn, waardoor het 'belevend' lezen van verhalende teksten problemen kan geven.

Bij leerlingen met zwaardere cognitieve beperkingen kan sprake zijn van vertraagde taalontwikkeling, minder adequate verwerking van informatie, minder woordenschat en taalbegrip. Het begrijpend lezen, het leren en toepassen van correcte spelling en duidelijk schrijven kunnen voor hen extra belastend zijn. Zij hebben wellicht behoefte aan (nog) meer nadruk op communicatieve redzaamheid, waaronder het vergroten van de woordenschat. Voor hen kunnen scholen enigszins aangepaste uitwerkingen van sommige kerndoelen maken, waardoor ook deze doelgroep herkenbaar aan de doelen kan werken.

Voorstel Kerndoelen Nederlandse taal en communicatie

1. De leerling leert actief te luisteren naar gesproken taal over alledaagse en werkgerelateerde onderwerpen.

Mondelinge Vaardigheden: Luisteren

Hierbij kan men denken aan:

- luisteren naar instructie om taken of handelingen uit te voeren;
- luisteren naar een voorgelezen of verteld verhaal als toehoorder;
- luisteren naar radio, tv en gesproken tekst op internet om benodigde informatie eruit te halen.

2. De leerling leert zich mondeling verstaanbaar en begrijpelijk uit te drukken in gesprekken, overlegsituaties en presentaties over alledaagse en werkgerelateerde onderwerpen.

Mondelinge vaardigheden: Gesprekken voeren en spreken

Hierbij kan men denken aan:

- informatie vragen en uitwisselen in formele en informele situaties;
- de eigen mening verwoorden en onderbouwen met argumenten;
- beurten kunnen nemen en afstaan;
- een kort gesprek beginnen en eindigen;
- afspraken maken en samenvatten;
- een verstaanbare en vloeiende spraak;
- afstemmen op gesprekspartner/publiek;
- gebruik maken van ondersteunende (visueel en auditief) materialen.

3. De leerling leert zakelijke teksten te lezen over onderwerpen die aansluiten bij de eigen interesses, de leefwereld en de wereld van arbeid.

Lezen: Zakelijke teksten

Hierbij kan men denken aan:

- lezen van informatieve teksten, bijvoorbeeld in een schoolboek, in een tijdschrift of op het internet;
- lezen van instructieve teksten, bijvoorbeeld routebeschrijving, recept of werkinstructie;
- lezen van (eenvoudige) betogende teksten, bijvoorbeeld in huis-aan-huisbladen, in advertenties of (overheids)brochures.

4. De leerling leert verhalende en fictionele teksten belevend te lezen en de eigen interesses en voorkeuren op het gebied van fictie te verkennen.

Lezen: Narratieve, fictionele teksten

Hierbij kan men denken aan:

- zelfstandig zoeken en kiezen van teksten en films op basis van eigen voorkeur;
- praten over gelezen teksten/boeken/films;
- verwoorden van beargumenteerd oordeel over een boek/tekst/film;
- beschrijven hoe personages voelen, denken en handelen.

5. De leerling leert zich schriftelijk begrijpelijk uit te drukken in korte, eenvoudige teksten over alledaagse en werkgerelateerde onderwerpen.

Schrijven

Hierbij kan men denken aan:

- een brief, kaart of e-mail schrijven om te bedanken, te feliciteren, uit te nodigen of om informatie te vragen;
- formulieren en werkbriefjes invullen;
- korte berichten schrijven met eenvoudige informatie;
- verslagen schrijven met behulp van een stramien;
- vrij schrijven van een korte tekst of gedicht om eigen ervaringen en gevoelens over te brengen;
- woordkeuze variëren afhankelijk van de situatie.

6. De leerling leert in schriftelijke producten verzorgde taal te gebruiken.

Hierbij kan men denken aan:

- correct spellen van frequent gebruikte woorden;
- correct spellen van frequent gebruikte werkwoorden;
- voor werkwoordspelling voorwaardelijke grammaticale kennis gebruiken, zoals onderwerp en persoonsvorm;
- formuleren van leesbare zinnen;
- leestekens (hoofdletter, punt, vraagteken) gebruiken;
- gebruik maken van spellingcontrole op de computer.

7. De leerling leert zijn woordenschat uit te breiden met behulp van strategieën.

Strategieën

Hierbij kan men denken aan:

- onderstrepen van onbekende woorden;
- vragen wat een woord betekent;
- afleiden van woorden uit de context;
- gebruik maken van een woordenboek;
- opschrijven van belangrijke woorden;
- het zoeken van bekende woorddelen in een onbekend woord.

8. De leerling leert om taalactiviteiten (spreken, luisteren, schrijven en lezen) voor te bereiden, te plannen en na te kijken.

Hierbij kan men denken aan:

- nadenken over inhoud en doel;
- structureren en informatie ordenen;
- volgorde bepalen bij uitvoeren van taalactiviteiten;
- nakijken van (schriftelijke) producten.

9. De leerling leert van feedback van anderen en van eigen reflectie op taalactiviteiten.

Hierbij kan men denken aan:

- luisteren naar reacties van anderen;
- nadenken over uitgevoerde taalactiviteit;
- proberen om verbeteringen toe te passen in nieuwe taalactiviteiten.